

dels jueus és de fet prova de la seva presència. Si la teologia per a Gasch no és cristiana sense l'acció humana orientada al bé, per a Askenazi el judaisme es nodreix de l'impuls vers la novetat i la crítica orientades a un futur sense odi. Així, en ambdues opcions, per a una espiritualitat sana és cabdal l'objectiu de desenvolupar la capacitat per fer el bé en un món on es viuen mals tan grans.

El conjunt de les intervencions i la instal·lació *Dimonis* s'ha acompanyat amb l'exposició *Profanadors de Llum*, la lectura dramatitzada d'*El visitant* d'Éric-Emmanuel Schmitt i la interpretació de *La Quarta* de Mahler per part de l'orquestra Camerata Penedès. Així mateix, i en consonància amb la insistència de Gabriel i d'Askenazi en el paper clau tant de l'educació com dels infants i joves per construir un futur esperançador, s'han premiat els microrelats del concurs *És la tribu la que educa* –al voltant de la pregunta següent: *Què fa possible l'educació cap al bé o cap al mal?*– i s'han exposat al web del VilaPensa els projectes sobre l'Holocaust realitzats per alumnes de secundària de Vilafranca. El festival, a més, ha incentivat en tot moment la participació del públic als torns de debat i preguntes integrats en cada ponència; es completa així una xarxa de complicitat teixida amb tots els elements d'aquest VilaPensa d'acord amb la conclusió extreta en directe entre els assistents, i posteriorment difosa a les xarxes per un dels ponents: «contra el mal, la conspiració de la bondat».

D'acord amb Paul Ricœur, la fragilitat de l'existència que es manifesta en l'experiència del mal que qualsevol pot patir –moral, físic o social–, sobretot quan es tracta del mal patit per innocents, posa ineludiblement contra les cordes tota reflexió del pensament humà. Sigui la vivència col·lectiva de la màxima barbàrie o la dels mals dels temps presents, el VilaPensa'21 ha sigut una invitació a compartir aquesta reflexió límit d'acord amb l'exhortació filosòfica de la *Divina Comèdia*: viure perseguint la virtut i la saviesa.

EMMA GRAU I CABRÉ

Universitat de Barcelona
emmacabre66@gmail.com

CRÒNICA. *Filosofia 3/18: Les Filoscoles i els Filoïnstis*

Fa uns cinquanta anys, a la dècada dels setanta, sota el guiatge de Matthew Lipman, aleshores professor de filosofia de la Columbia University, neix un projecte educatiu que amb el temps serà *Philosophy for Children*.

Lipman s'adona que l'alumnat inicia els estudis universitaris amb deficiències en l'àmbit cognitiu i del pensament. Estudiant-ne les causes, arribà al convenciment que l'educació que rebien els nois i noies tendia més a ensenyar-los a memoritzar que a ajudar-los a pensar. S'adonà que de la manera

que estava dissenyat el currículum i de com es donaven les classes no era possible un autèntic pensament autònom, i que si algun alumne prenia la iniciativa de pensar per ell mateix, es tractava d'una circumstància producte de l'atzar, atès que al llarg de l'escolarització ningú no l'ajudava ni li mostrava com fer-ho. Lipman assenyala com en els aspectes curriculars de les matèries es pressuposa que l'alumnat sap raonar, investigar, i formar conceptes. Però, qui s'ocupa que això sigui així? Per tot això, Lipman aposta per la filosofia com a disciplina que no només ensenya continguts i coneixements, sinó que s'ocupa igualment del mètode, i per tant, pot ajudar a desenvolupar i perfeccionar les destreses i capacitats cognitives dels alumnes. No es tracta d'una filosofia acadèmica feta de continguts, autors i corrents de pensament, sinó d'un exercici que vol desenvolupar l'autèntica actitud filosòfica més enllà dels coneixements més o menys abstractes de l'assignatura. En ampliar i estendre la filosofia més enllà de la memorització, com a desenvolupament de les capacitats cognitives i del pensament correcte, aquesta esdevé un instrument al servei de la donació de sentit i de l'autonomia individual. Per Lipman, la filosofia ha de deixar de ser exclusivament una matèria dels instituts i universitats per arribar a ser també un component de l'escola elemental. En definitiva, l'activitat filosòfica és prèvia, originària, i permet qüestionar la validesa de tota forma de coneixement. Per això convé sempre recordar que la filosofia, en la mesura en què implica una reflexió profunda al voltant dels problemes fonamentals de la vida humana i totes les seves dimensions, és el cor de l'educació. Per posar fil a l'agulla, Lipman prepara un currículum que consisteix en una sèrie de novel·les i de manuals de suport per al professorat i permet alhora un desenvolupament de les capacitats cognitives i una reflexió seriosa i profunda, és a dir, filosòfica, sobre una sèrie de temes i conceptes fonamentals tant per als nens com per als adults. Al cap i a la fi, és justament en la infantesa quan comencen a aflorar les inquietuds i els problemes essencials de l'experiència humana.

Als anys vuitanta, un grup d'aleshores professors d'institut de filosofia ens vam interessar per aquesta perspectiva i vam anar-nos a formar a la Universitat de Montclair, a New Jersey, i a la tornada vam crear el GrupIREF (Grup d'innovació i recerca per l'ensenyament de la filosofia) que és el referent català del moviment internacional *Philosophy for Children*. Aquesta associació sense ànim de lucre és la que s'ocupa de vetllar per la qualitat del projecte a partir de la formació d'ensenyants i aposta per un enfortiment dels aspectes més rellevants i progressistes d'una educació democràtica. Al llarg de més de 30 anys, hem fet difusió i hem format mestres i professors i l'any 2014 vam proposar la creació d'una xarxa d'escoles i instituts que, d'una banda, dona estabilitat al GrupIREF com a entitat i, alhora, és una garantia de retroalimentació —d'aquí el concepte de *xarxa*, no d'associats o afiliats. En coherència amb el projecte, és el conjunt, el grup, el que crea les condicions de relació i cadascú aporta el que pot i té per tal de construir aprenentatge.

Aquest model genera la creació d'un filat que permet el trànsit entre els materials i les aules, les idees i les concrecions, que va de la formació a l'experiència, del GrupIREF a les escoles i a la inversa. L'objectiu bàsic dels centres implicats és promoure el desenvolupament de la reflexió filosòfica, tan necessària i urgent, en aquesta cruïlla històrica, social, econòmica i ideològica en què ens trobem.

Les **Filoscoles** són, doncs, aquells centres d'ensenyament de tots els nivells (infantil, primària, secundària i universitat) que formen part d'una xarxa de centres educatius que treballen el projecte de Filosofia 3/18, propiciat pel GrupIREF i que han manifestat explícitament la voluntat de formar part d'aquesta xarxa. El 2018 es va crear la fórmula **Filoinstis**, ja que en un moment determinat diversos centres educatius de secundària es van sumar a la iniciativa i vàrem constatar la necessitat d'una xarxa de relacions específica. Actualment, a l'equador de l'any 2021 ens trobem que el nombre de centres inscrits a la xarxa és de 20 Filoscoles i 10 Filoinstis. Aquests instituts apleguen comunitats educatives que, essent conscients de la importància de l'educació i prenent el relleu dels models educatius que a Catalunya s'han caracteritzat pel seu progressisme, mostren la voluntat d'esdevenir un referent en el món educatiu, amb un afany de millora permanent per part dels professionals.

La malla que formen tots els centres inscrits té com a objectiu formar ciutadans crítics i participatius, tot desenvolupant les habilitats de pensament i les actituds que han de permetre fer front als reptes propis de la convivència. Així doncs, la creació d'aquesta xarxa respon a la voluntat d'acompanyar els centres en la tasca formativa de l'alumnat, en la vessant reflexiva i ètica, i afavorir l'intercanvi entre els centres que mantenen preocupacions comunes. Durant el transcurs del curs escolar, i en horari lectiu, es fan un mínim de dues trobades de dues hores organitzades per cicles (educació infantil, cicle inicial, mitjà, superior i ESO). En el transcurs d'aquestes reunions es decideix (a iniciativa del GrupIREF o bé a proposta d'algun centre educatiu) un tema per a cada sèrie de trobades (per exemple, estratègies per estimular la participació, recursos per avaluacions figuroanalògiques, comunicació amb les famílies, etc...). El dia de la trobada, representants del cicle de cada Filoscola o Filoinsti s'encarreguen de donar a conèixer i compartir les experiències o els materials, dels quals se'n fa un registre i repositori. Durant aquest darrer curs 2020-2021, tenint en compte les mesures pertinents per la pandèmia, les trobades es van fer de forma telemàtica. La primera sèrie de trobades del curs 2021-2022 s'iniciarà igualment de manera virtual, però amb la voluntat que les posteriors siguin de manera presencial.

Les activitats bàsiques de les Filoscoles i els Filoinstis són força diverses. Per part del GrupIREF, van des de respondre a les demandes particulars de cada centre en forma d'assessoraments a mida fins a posar els centres en relació i vincular-los per compartir preocupacions i necessitats comunes o materials i recursos, passant per l'elaboració de materials exclusius, entre altres

coses. Per part dels centres, han de comptar amb una persona de referència que serà el vincle amb el GrupIREF i s'han de comprometre a garantir la formació permanent o inicial del professorat (quan n'arriben de nous o noves) i la qualitat del que es faci a les aules, així com facilitar la participació de les reunions de FEM XARXA o dels Grups de Treball, com el que hem acabat d'iniciar per als Filoïnstis, i que habitualment es fan en horari lectiu.

En definitiva, la filosofia no s'hauria de circumscriure a àmbits estrictament acadèmics; per la seva condició oberta, la seva pràctica es pot i s'hauria d'estendre a tots els nivells educatius com a competència que permet pensar en i des de totes les disciplines. Reclamar un espai propi per al filosofar, a tots els nivells educatius.

Llarga vida a les Filoescoles i Filoïnstituts!

GLÒRIA ARBONÉS, IRENE DE PUIG I JORDI SÁEZ
GrupIREF
grupiref@grupiref.org